

НАРЕДБА № 11
от 27.12.2004 г.

**ЗА МИНИМАЛНИТЕ ИЗИСКВАНИЯ ЗА ОСИГУРЯВАНЕ НА БЕЗОПАСНОСТТА И ЗДРАВЕТО
НА РАБОТЕЩИТЕ ПРИ ПОТЕНЦИАЛЕН РИСК ОТ ЕКСПЛОЗИВНА АТМОСФЕРА**

Издадена от министъра на труда и социалната политика, обн., ДВ, бр. 6 от 18.01.2005 г.,
изм. и доп., бр. 101 от 4.12.2007 г.

Раздел I
Общи положения

Чл. 1. (1) С тази наредба се определят минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите, изложени на потенциален риск от експлозивна атмосфера.

(2) Наредбата се прилага заедно с нормативните актове, отнасящи се до осигуряването на здравословни и безопасни условия на труд, като се спазват по-строгите специфични и/или допълнителни изисквания, когато тя определя такива.

Чл. 2. (1) Наредбата се прилага на всички места, където за работещите съществува потенциален риск от експлозивна атмосфера.

(2) Наредбата се прилага и при транспортни средства, предназначени за използване в потенциално експлозивна атмосфера.

(3) Тази наредба се прилага и от лицата, които самостоятелно упражняват трудова дейност.

(4) Наредбата не се прилага:

1. за места, които се използват пряко за или по време на медицинско лечение на пациенти;
2. при използване на газови уреди съгласно Наредбата за съществените изисквания и оценяване съответствието на газовите уреди от 2003 г. (ДВ, бр. 100 от 2003 г.);
3. при производство, манипулиране, използване, съхранение и транспортиране на взривни вещества или на химически неустойчиви вещества;
4. при добиване на въглища и минерални суровини и на подземни богатства чрез сондиране съгласно Наредба № 9 от 1997 г. за общи правила за управление на дейността по осигуряване на безопасността и опазване здравето на работещите в мините (обн., ДВ, бр. 123 от 1997 г.; изм. и доп., бр. 68 от 2003 г.) и Наредба № 9 от 2003 г. за минималните изисквания за осигуряване на безопасността и здравето на работещите при добиване на подземни богатства чрез сондиране (ДВ, бр. 79 от 2003 г.);
5. при използване на наземни, водни и въздушни транспортни средства по силата на международни споразумения за превоз на опасни товари и съответни национални нормативни актове, които ги въвеждат в сила (такива, като ADR - Европейска спогодба за международен превоз на опасни товари по шосе - Наредба № 40 от 2004 г. за условията и реда за извършване на автомобилен превоз на опасни товари; документи на Международната организация за гражданско въздухоплаване (ICAO) - Наредба № 18 от 1999 г. за безопасен превоз на опасни товари по въздуха; документи на Международната морска организация (IMO) - Кодекс за международен превоз на опасни товари по море (IMDG), ADND - Правила за транспортиране на опасни товари по р. Дунав; RID - Правилник за международен железопътен превоз на опасни товари - Наредба № 46 от 2001 г. за железопътен превоз на опасни товари).

Раздел II
Задължения на работодателя

Чл. 3. Работодателят предприема всички необходими мерки за осигуряването на безопасността и здравето на работещите, изложени на потенциален риск от експлозивна атмосфера.

Чл. 4. (1) Като спазва задълженията, които произтичат от чл. 4 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд и чл. 277 и чл. 281, ал. 2 и 4 от Кодекса на труда, работодателят е длъжен да осигури предотвратяване и защита срещу експлозии, като предприеме технически и/или организационни мерки, съобразени с естеството на работата и в съответствие със следните приоритети и основни принципи:

1. предотвратяване на образуването на експлозивна атмосфера;

2. предотвратяване на възпламеняването на експлозивната атмосфера и намаляване на опасните последици от експлозия, така че да се осигури безопасността и здравето на работещите - където поради естеството на работата не е възможно прилагането на т. 1.

(2) Където е необходимо мерките по ал.1 се съчетават и/или допълват от мерки срещу разпространението на експлозиите.

(3) Мерките по ал. 1 и 2 се преразглеждат редовно, но не по-рядко от един път годишно, както и при всеки случай, когато възникнат значителни промени.

Чл. 5. (1) Като спазва задълженията, които произтичат от чл. 16, ал. 1, чл. 26, ал. 1, т. 1 и чл. 29 от Закона за здравословни и безопасни условия на труд и от чл. 289 и 290 от Кодекса на труда, както и от Наредба № 5 от 1999 г. за реда, начина и периодичността на извършване на оценка на риска (ДВ, бр. 47 от 1999 г.), работодателят извършва оценка на специфичните рискове, пораждани от експлозивна атмосфера, като отчита най-малко следното:

1. вероятността да възникне експлозивна атмосфера и нейната устойчивост;
2. вероятността за наличие на източници на запалване, включително електростатични заряди, които да се активират и задействат;
3. работното оборудване и инсталациите, използваните вещества, процесите и техните възможни взаимодействия;
4. обхвата на очакваните последици.

(2) Рисковете от експлозия се оценяват цялостно.

(3) Местата, които са или могат да бъдат свързани чрез отвори с места, където би могла да възникне експлозивна атмосфера, се имат предвид при оценката на рисковете от експлозия.

Чл. 6. За да гарантира безопасността и здравето на работещите и в съответствие с основните принципи за оценка на риска и чл. 4 от наредбата, работодателят предприема необходимите мерки на всички места, където би могло да възникне експлозивна атмосфера в степен, която да застраши безопасността и здравето на работещите или на други лица, за да осигури:

1. работна среда, в която работата да се извършва безопасно;
2. подходящ контрол за работната среда по време на работа, който е в съответствие с оценката на риска и се извършва чрез използването на подходящи технически средства.

Чл. 7. (1) Когато двама или повече работодатели извършват дейности на едно и също работно място, работодателят, отговорен за работното място, координира прилагането на всички мерки, отнасящи се до безопасните и здравословните условия на труд на работещите, и поема основната отговорност за безопасна работа. Това не освобождава другите работодатели от отговорността за прилагането на всички мерки, отнасящи се до безопасността и здравето при работа и до безопасността и здравето на техните работници.

(2) Работодателят, отговорен за работното място, посочва в правилата по чл. 11 целта и въпросите на координирането, предприетите мерки и реда за прилагането им.

Чл. 8. (1) Работодателят класифицира местата, където може да възникне експлозивна атмосфера, по зони съгласно приложение № 1.

(2) Системата за класификация по ал. 1 се прилага на всички места, където в съответствие с наредбата се предприемат мерки за предпазване.

Чл. 9. (1) Работодателят осигурява прилагането на изискванията, съдържащи се в раздел III и в чл. 12 за местата, обхванати в чл. 8, ал. 1.

(2) Задълженията в раздел III и в чл. 12 се прилагат към:

1. местата, класифицирани като опасни места съгласно приложение № 1 поради характеристиката на работните места, инсталациите, работното оборудване, използваните вещества или опасност, предизвикана от дейност, свързана с рискове от експлозивна атмосфера;
2. работното оборудване в неопасни места, което се изисква или спомага, за да се осигури безопасна работа на работно оборудване, разположено в опасните места.

Чл. 10. Входовете на местата, където може да възникне експлозивна атмосфера в такова количество, което да застраши здравето и безопасността на работещите, се маркират с предупредяващ знак съгласно приложение № 2.

Чл. 11. (1) Едновременно с изпълнение на задълженията по чл. 5 работодателят разработва, утвърждава и поддържа актуализирани правила за предпазване от експлозия.

(2) Правилата за предпазване от експлозия трябва да показват в частност, че:

1. рисковете от експлозия са установени и оценени;
2. са предвидени съответните мерки за осигуряване на безопасност и здраве при работа съгласно изискванията на наредбата;

3. местата, където може да възникне експлозивна атмосфера, са класифицирани по зони съгласно приложение № 1;

4. за съответните местата се прилагат изискванията на наредбата, които се съдържат в раздел III и в чл. 12;

5. работните места и работното оборудване, включително предпазните устройства, са проектирани, функционират и се поддържат с оглед осигуряване на безопасността;

6. (доп. - ДВ, бр. 101 от 2007 г.) са взети мерки за безопасната експлоатация на работното оборудване съгласно Наредба № 7 от 1999 г. за минималните изисквания за здравословни и безопасни условия на труд на работните места и при използване на работното оборудване (обн., ДВ, бр. 88 от 1999 г.; изм., бр. 48 от 2000 г., бр. 52 от 2001 г.; изм. и доп., бр. 43 от 2003 г.; изм., бр. 37 от 2004 г.; изм. и доп., бр. 88 от 2004 г.), която въвежда разпоредбите на Директива на Съвета 89/654/ЕИО за минималните изисквания за безопасност и здраве на работното място и Директива на Съвета 89/655/ЕИО за минималните изисквания за безопасността и здравето на работещите при използване на работно оборудване при работа.

(3) Правилата по ал. 1 се разработват преди да започне работата и се преразглеждат и актуализират, когато работното място, работното оборудване или организацията на работа претърпят значителни промени, разширяване или преобразуване.

(4) Работодателят може да съчетава съществуващите оценки на риска от експлозия, протоколи от изпитвания, сертификати, доклади или други документи с подобно съдържание, създадени по силата на други нормативни актове.

Чл. 12. (1) Когато правилата за предпазване от експлозия, базирани на оценката на риска, не налагат по-строги изисквания, оборудването и системите за защита за всички места, където може да възникне експлозивна атмосфера, се избират на базата на категориите съгласно Наредбата от 2001 г. за съществените изисквания и оценяване съответствието на съоръжения и системи за защита, предназначени за експлоатация в потенциално експлозивна атмосфера (обн., ДВ, бр. 81 от 2001 г.; попр., бр. 90 от 2001 г.; изм., бр. 115 от 2002 г., бр. 13 от 2003 г.).

(2) В частност в указаните в приложение № 1 зони трябва да бъде използвано оборудване от следните категории, при условие че то е подходящо съответно за газове, пари, аерозоли и/или прах или праховъздушни смеси:

1. в зона 0 или зона 20 - оборудване категория 1;
2. в зона 1 или зона 21 - оборудване категория 1 или категория 2;
3. в зона 2 или зона 22 - оборудване категория 1 или категория 2, или категория 3.

Раздел III Общи изисквания

Чл. 13. Работодателят осигурява на работещите в места, където може да възникне експлозивна атмосфера, подходящо и достатъчно обучение за предпазване от експлозии.

Чл. 14. Работата в места, класифицирани като опасни места, се извършва в съответствие с писмени инструкции, утвърдени от работодателя.

Чл. 15. (1) При извършване на дейности, които могат да доведат до опасност от експлозия или които при взаимодействие с друг вид работа могат да породят такава опасност, се прилага система за разрешения за работа, което се посочва в правилата за предпазване от експлозия по чл. 11.

(2) Разрешенията за работа се подписват преди започването на работата от отговорно за тази функция лице.

Чл. 16. Всяко преднамерено или случайно изтичане и/или изпускане на възпламеними газове, пари, аерозоли или на запалим прах, които биха могли да породят опасност от експлозия, директно се отстраняват или отвеждат по подходящ начин на безопасно място или ако това практически не е възможно, се събират безопасно и надеждно отстраняват по подходящ начин.

Чл. 17. Ако експлозивната атмосфера съдържа няколко типа възпламеними и/или запалими газове, пари, аерозоли или прах, предпазните мерки съответстват на най-големия потенциален риск.

Чл. 18. (1) При предотвратяване на опасността от възпламеняване на експлозивна атмосфера в съответствие с чл. 4 се взимат предвид и електростатичните разряди, за които работещите или работната среда са проводник или източник.

(2) Работещите се осигуряват с подходящо работно облекло, изработено от материали, които не предизвикват електростатични разряди, които биха могли да възпламенят експлозивна атмосфера.

Чл. 19. (1) Съоръженията, работното оборудване, системите за защита и всички прилежащи свързващи устройства се пускат в експлоатация само ако правилата по чл. 11 показват, че те могат безопасно да бъдат използвани в експлозивна атмосфера.

(2) За работно оборудване и прилежащи свързващи устройства, които не са съоръжения или системи за защита съгласно наредбата по чл. 12, се прилага изискването по ал. 1, ако тяхното свързване в инсталация може само по себе си да предизвика опасност от възпламеняване.

(3) За да се предотврати объркване между свързващите устройства се предприемат необходимите мерки.

Чл. 20. (1) Предоставените на работещите работни места, работно оборудване и съответните прилежащи свързващи устройства са проектирани, конструирани, сглобени и инсталирани и се поддържат и функционират така, че да са минимализирани рисковете от експлозия. При възникване на експлозия се вземат мерки за овладяването ѝ или за намаляване на нейното разпространение в рамките на това работно място и/или работно оборудване.

(2) На работните места се вземат подходящи мерки за минимизиране на рисковете за работещите от физическите ефекти от експлозия.

(3) Работодателят е длъжен да осигури спазването на изискванията по ал. 1 и 2.

Чл. 21. Където е необходимо, се осигурява подаването на визуален и/или звуков предупредителен сигнал, така че работещите да могат да напуснат опасните зони, преди да се достигнат условията за експлозия.

Чл. 22. Където се изисква от правилата за предпазване от експлозия, се осигуряват и поддържат необходимите спасителни съоръжения, средства и условия за незабавно и безопасно евакуиране на работещите от застрашените места в случай на опасност.

Чл. 23. (1) За всяко работно място, съдържащо места, където може да възникне експлозивна атмосфера, преди да бъде използвано за първи път, се проверява и потвърждава неговата цялостна безопасност от експлозия.

(2) Потвърждаването и проверката по ал. 1 се извършват от компетентни в областта на предпазване от експлозия лица. Компетентността на лицата е резултат от техния опит и/или професионално обучение.

(3) Работодателят е длъжен да осигури наличието и поддържането на всички условия, които са необходими за предпазване от експлозия.

Чл. 24. В зависимост от оценката на риска:

1. когато прекъсване на енергозахранването може да породи увеличаване на съществуващите или възникване на допълнителни рискове, се прилага резервно енергийно захранване, което да осигури безопасно функциониране на съответното работно оборудване и системи за защита;
2. се осигурява ръчна система с приоритетно действие за изключване на работно оборудване и на системи за защита, които са част от автоматизирани процеси, при отклонение от предвидените условия на работа, при условие че това не накърнява безопасността; такива действия могат да бъдат предприемани само от компетентни и оправомощени работещи;
3. при извършване на аварийно изключване се осигурява акумулираната енергия да бъде разпръсната възможно най-бързо и безопасно, или да се изолира така, че повече да не представлява опасност.

ДОПЪЛНИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ (Загл. изм. - ДВ, бр. 101 от 2007 г.)

§ 1. По смисъла на тази наредба:

1. "Експлозивна атмосфера" е смес на въздух с възпламеними вещества под формата на газове, пари, аерозол или прах при атмосферни условия, в която след запалване започва разпространяване на горенето в неизразходваната смес.
2. "Опасно място" е място, където може да възникне експлозивна атмосфера в такова количество, че да изисква специални предпазни мерки за осигуряване на безопасността и здравето на работещите, които могат да бъдат застрашени.
3. "Неопасно място" е място, където не се очаква да възникне експлозивна атмосфера в такова количество, че да изисква специални предпазни мерки за осигуряване на безопасността и здравето на работещите.

4. "Възпламеними вещества" и/или "запалими вещества" са материали, които могат да формират експлозивна атмосфера, освен ако предварително проучване на техните свойства не покаже, че при смесването им с въздуха те не са способни сами по себе си да разпространят експлозия.

5. "Нормални условия на работа" означава ситуация, при която работното оборудване и инсталациите се използват в рамките на параметрите, за които са проектирани.

6. "Потенциално експлозивна атмосфера" е атмосфера, която може да стане експлозивна вследствие на местни и експлоатационни условия.

§ 1а. (Нов - ДВ, бр. 101 от 2007 г.) С тази наредба се въвеждат разпоредбите на Директива 1999/92/ЕО на Европейския парламент и Съвета от 16 декември 1999 г. за минималните изисквания за подобряване на защитата на работещите в потенциален риск от експлозивни атмосфери (петнадесета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО).

ПРЕХОДНИ И ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ РАЗПОРЕДБИ

§ 2. Тази наредба се издава на основание чл. 276, ал. 1 от Кодекса на труда.

§ 3. Работното оборудване за използване в места, където може да възникне експлозивна атмосфера, което е в употреба или е предоставено в предприятието или организацията за първи път преди 1.III.2005 г., се привежда в съответствие с изискванията на раздел III в срок до 31.XII.2005 г., ако за него не е приложим или е приложим само частично друг нормативен акт.

§ 4. Работното оборудване за използване в места, където може да възникне експлозивна атмосфера, предоставено в предприятието или организацията за първи път след 1.III.2005 г., трябва да е в съответствие с изискванията на раздел III и чл. 12.

§ 5. Работните места, съдържащи в себе си места, където може да възникне експлозивна атмосфера и които влизат в експлоатация след 31.XII.2005 г., трябва да са в съответствие с изискванията на наредбата.

§ 6. Работните места, съдържащи в себе си места, където може да възникне експлозивна атмосфера и които са в експлоатация преди 31.XII.2005 г., се привеждат в съответствие с изискванията на наредбата в срок до 31.XII.2007 г.

§ 7. Ако след 31.XII.2005 г. се предприеме каквото и да е изменение, разширяване или реконструкция на работни места, съдържащи в себе си места, където може да възникне експлозивна атмосфера, работодателят осигурява работните места да са в съответствие с изискванията на наредбата.

Приложение № 1 към чл. 8

Класификация на местата, където може да възникне експлозивна атмосфера

1. Местата, където може да възникне експлозивна атмосфера, се класифицират в две групи:

- а) опасни места;
- б) неопасни места.

1.1. При класифициране на местата, където може да възникне експлозивна атмосфера, се отчита наличието на възпламеними и/или запалими вещества.

1.2. Наслояванията, натрупванията и количествата запалим прах се отчитат както всеки друг източник, който може да формира експлозивна атмосфера.

2. Класификация на опасните места.

2.1. Опасните места се класифицират по зони на основата на честотата и продължителността на случаите на възникване на експлозивна атмосфера. Обхватът на мерките, които се предприемат съгласно раздел III, се определя от тази класификация.

2.1.1. Зона 0

Място, където експлозивна атмосфера, състояща се от смес на възпламеними вещества под формата на газове, пари или аерозоли и въздух, съществува постоянно или продължително време или възниква често.

2.1.2. Зона 1

Място, където експлозивна атмосфера, състояща се от смес на

възпламеними вещества под формата на газове, пари или аерозоли и въздух, е вероятно понякога да възникне при нормални условия на работа.

2.1.3. Зона 2

Място, където експлозивна атмосфера, състояща се от смес на възпламеними вещества под формата на газове, пари или аерозоли и въздух, не е вероятно да възникне при нормални условия на работа, а ако възникне, това ще бъде само за кратко време.

2.1.4. Зона 20

Място, където експлозивна атмосфера под формата на смес от диспергиран запалим прах и въздух съществува постоянно или продължително време или възниква често.

2.1.5. Зона 21

Място, където експлозивна атмосфера под формата на смес от диспергиран запалим прах и въздух е вероятно понякога да възникне при нормални условия на работа.

2.1.6. Зона 22

Място, където експлозивна атмосфера под формата на смес от диспергиран запалим прах и въздух не е вероятно да възникне при нормални условия на работа, а ако възникне, това ще бъде само за кратко време.

Приложение № 2

към чл. 10

Предупреждаващ знак за места, където може да възникне експлозивна атмосфера

Знак "Място, където може да възникне експлозивна атмосфера"

Предупреждаващият знак "Място, където може да възникне експлозивна атмосфера" има триъгълна форма, черен графичен символ "EX" върху жълта повърхност и черна оградаща линия (жълтата повърхност заема най-малко 50 % от площта на знака).